

การขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยว
รองรับสังคมสูงอายุ ในจังหวัดขอนแก่น *

Driving the Bowon Power Network of Tourist Temples
to Support the Aging Society in Khon Kaen Province

พระมหาดาวสยาม วชิรปณฺโญ (กล้าลอด)
Phramaha Daosaya Vajirapañño (Klalod)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus
E-mail: starsiam45@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยวรองรับสังคมสูงอายุในจังหวัดขอนแก่น” มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยว เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น และ 3) เพื่อพัฒนาเครือข่ายพลังบวรในระยะยาวของวัดท่องเที่ยว เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มเฉพาะ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระภิกษุ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ประชาชนในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานขอนแก่น โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 60 รูป/คน สนทนากลุ่ม จำนวน 20 รูป/คน และนำผลการวิจัยแต่ละขั้นตอนมาวิเคราะห์รวบรวมข้อมูล จัดทำข้อสรุป วิเคราะห์แบบอุปนัย จำแนกชนิดข้อมูล เปรียบเทียบเชิงเนื้อหา และสรุปข้อมูลการวิจัย

---

* ได้รับบทความ: 7 ธันวาคม 2565; แก้ไขบทความ: 10 มีนาคม 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 17 มีนาคม 2566

ผลการวิจัยพบว่า

1) การจัดการท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่นพบปัญหาการติดเมื่อถึงฤดูกาลท่องเที่ยวประจำปี ผู้ให้บริการรถรับจ้างปรับราคาค่าโดยสารเกินราคาปกติ ปฏิเสธลูกค้าหรือต้องการรับเฉพาะชาวต่างชาติในราคาเหมาจ่าย อีกทั้งผู้ประกอบการโรงแรม ร้านค้า ขึ้นราคาห้องพักและราคาสินค้า รวมถึงไม่มีการสนับสนุนจิตอาสาในการเข้าร่วมอบรมให้มีความรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนเองและของกลุ่ม และไม่ทราบแนวทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน เกิดการกระจายรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการของจิตอาสา

2) การขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยว เพื่อรองรับสังคมสูงอายุในจังหวัดขอนแก่น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้มีส่วนในการพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้ แก่เด็กและเยาวชน มีการอบรมพัฒนาสมรรถนะให้ความรู้ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และสื่อสารสนเทศ ในหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อให้วัดท่องเที่ยวสามารถรองรับสังคมสูงอายุได้

3) วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับสังคมสูงอายุ มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผน ได้แก่ 1) การจัดทำแผนงาน/โครงการ 2) การจัดการศึกษา 3) การกำหนดและจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูล 4) การจัดพิพิธภัณฑ์หรือมุมแสดงนิทรรศการให้ความรู้ 5) การรักษาความสะอาด 6) การจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานขอนแก่น

คำสำคัญ: เครือข่ายพลังบวร; วัดท่องเที่ยว; สังคมสูงอายุ

Abstract

The research studied on “Driving the bowon power network of tourist temples to support the aging society in Khon Kaen province” aims 1) to study the tourism management of tourist temples in Khon Kaen Province, 2) to drive the Bowon’s power network of tourist temples to support the aging society in Khon Kaen Province and 3) to develop Bowon’s power network in a long-term of tourist

temple to support the aging society in Khon Kaen Province. In this qualitative research, the team used the data collection methodology of participatory action research which uses document analysis techniques, In-depth interview techniques, and specific group conversation techniques. The key informants were monks, community leaders, the elderly, relevant government agencies, the public sector, and the Tourism Authority of Thailand (TAT) Khon Kaen Office. The samples for the In-depth Interview were 60 people, specific group conversation techniques were 20 people. The researcher used the information from the research results in each step, to analyze the data, including explaining the conclusions build, inductive analysis, classifying data types, content comparison, and summary of the research results.

The results showed.

1) The tourism management of the tourist temples in Khon Kaen has an inevitable traffic jam in Khon Kaen when it comes to the annual tourism season (Taxi, Grab) overpriced fare hikes, and rejected passengers. The taxi drivers often gave reasons for not accepting the passengers that they must add fuel (gas), they didn't know the route, or some of them want to accept only foreign tourists at a fixed price. Including, hotel operators and some shops increased the room rates throughout the product. Moreover, There were conflicts between local policies to support participants' knowledge of the roles and responsibilities of the group. Strengths and weaknesses in the way of driving community-based tourism to achieve sustainability, income distribution in the community from selling products, and volunteer service.

2) Promoting the Bowon Power Network of tourist temples to support the aging society in Khon Kaen. The Department of Religious Affairs and Ministry of Culture supervised, followed up, and evaluated the results to be developed to achieve a pattern of achievement, knowledge is transferred to children and youth with a sense of belonging, and performance development by arranging the

Observational study from thinking and speaking and having public relations such as printed media, television media, online media, and information media. The government agency, private sector, and civil society let the tourist temples support the aging society, to be generous, be kind to the elderly society community through a set of knowledge and learning centers.

3) The Development of a long-term network of tourism temples to support the elderly society in Khon Kaen. A tourist temple supported the elderly society by encouraging the integration of enterprises from the production of cultural products based on the potential of the elderly. There were Wisdom Markets in educational institutions, Temples/religious places, and communities. The government and civil society sectors have promoted more channels for expressing opinions on various aspects of planning which were 1) preparation of work plans/projects 2) education management 3) information release location 4) Museum or knowledge exhibition corner 5) cleanliness 6) Preparation of temple's map and storage of important documents through knowledge from the Tourism Authority of Thailand (TAT), Khon Kaen Office.

Keywords: Bowon's Power Network; Tourist Temple; Aging Society

1. บทนำ

จากสถานการณ์โครงสร้างประชากรที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยเฉพาะการมีอายุที่ยืนยาวขึ้นของประชากร จะเห็นว่าในหลายประเทศกำลังก้าวเข้าสู่ "สังคมสูงอายุ"(Aged society) โดยในปี พ.ศ. 2563 ทวีปยุโรปมีอัตราผู้สูงอายุสูงที่สุดในโลกคือ ร้อยละ 25.7 รองลงมาคือทวีปอเมริกาเหนือ ที่มีอัตราผู้สูงอายุ ร้อยละ 23.1 ส่วน ทวีปเอเชียมีอัตราผู้สูงอายุร้อยละ 13.1 " ขณะที่ในกลุ่มประเทศอาเซียนมีอัตราผู้สูงอายุ คือ ผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ถึงร้อยละ 10 โดย ประเทศสิงคโปร์มีอัตราผู้สูงอายุสูงสุด คือ ร้อยละ 21 รองลงมาคือประเทศไทยมีอัตราผู้สูงอายุ ร้อยละ 18 จากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าในหลายๆ

ด้าน ขณะเดียวกัน สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยคาดว่าประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ภายในปี 2565 คือ มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20.5 ของประชากรทั้งหมด และเมื่อมีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่การออมลดลงเนื่องจากผู้สูงอายุขาดรายได้หรือมีรายได้ลดลง ในขณะที่วัยทำงานต้องรับภาระมากขึ้นทำให้มีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น สำหรับภาครัฐบาลจำเป็นต้องเพิ่มงบประมาณค่าใช้จ่ายทางด้านสวัสดิการและการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นเพื่อดูแลและปฐมพยาบาลผู้สูงอายุมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อทางด้านสังคม ได้แก่ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง อาจมีปัญหาทางจิตใจเนื่องจากไม่ได้ทำงาน นอกจากนี้ผู้สูงอายุจะมีสุขภาพร่างกายเสื่อมโทรม ไม่แข็งแรงจำเป็นต้องมีผู้ดูแลเอาใจใส่และจะต้องใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทำให้มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นขณะที่ไม่มีรายได้จึงทำให้ผู้สูงอายุ มีความเป็นอยู่ที่ลำบาก ดังนั้นการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การที่โครงสร้างของประชากรมีการเปลี่ยนแปลง สัดส่วนของผู้สูงอายุมีมากขึ้นย่อมทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2564)

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับภาคีเครือข่ายและผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมที่วัดได้ ด้วยดัชนีบาร์เทลหรือดัชนี ADL (Barthel ADL index) ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียง โดยในปี พ.ศ. 2564 พบว่า มีผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม ร้อยละ 96.53 กลุ่มติดบ้าน ร้อยละ 2.78 และกลุ่มติดเตียง ร้อยละ 0.68 ผู้ประเมินได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จึงได้ร่วมกันดำเนินงานแผนงาน “โครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและผู้พิการ” โดยบูรณาการงานร่วมกับภาคีเครือข่ายโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีเป้าหมายสำคัญเพื่อส่งเสริมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุให้มีสุขภาพที่พึงประสงค์โดยผสมผสานมาตรฐานการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมทั้งสุขภาพกายและจิต ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าถึงการบริการสุขภาพอย่างถ้วนถึงและเท่าเทียม พัฒนาระบบบริการเพื่อดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้มีคุณภาพทั้งในสถานบริการและการบริการเชิงรุกในชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้ครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ และผู้พิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2564)

การทองเที่ยวในปัจจุบันมีหลายรูปแบบ การนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดความสนใจและให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดรูปแบบการ ทองเที่ยวเป็นจำนวนมาก เช่น การทองเที่ยวเชิงสุขภาพ การทองเที่ยวเชิงผจญภัย การทองเที่ยวเชิงนิเวศน์

และการท่องเที่ยวเชิงศาสนา โดยเฉพาะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ ได้พบกับความสว่าง สงบ ร่มเย็นและความสบายใจเมื่อได้มาท่องเที่ยวในวัด และศึกษาศาสนาในพระพุทธศาสนา การที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจท่องเที่ยวในวัด เนื่องจากวัดได้มีส่วนทำให้คนที่เข้าวัด ได้รู้จักวัฒนธรรมไทยและวิถีชีวิตของคนไทยมากขึ้น รวมถึงการเดินทางเพื่อการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การนมัสการพระเกจิอาจารย์ และการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งนักท่องเที่ยวไทยส่วนใหญ่ไม่นับถือ ศาสนาพุทธมาตั้งแต่ครั้งโบราณ จึงปรากฏหลักฐานที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งร่องรอยเหล่านี้นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาและเที่ยวชมได้ที่อุทยานประวัติศาสตร์ โบราณสถาน พุทธศิลปกรรมและวัดทางพระพุทธศาสนา อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนาคือที่ประดิษฐานรูปเคารพสถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนาตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้น ๆ ศาสนสถานของศาสนาพุทธ แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม (อิโคโมสไทย, 2550, น. 196) ในขณะที่อีกด้านหนึ่งก็เกิดปัญหาการจัดการท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ปัญหาการติดภายในเมืองขอนแก่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อถึงฤดูกาลท่องเที่ยวประจำปี ปัญหาผู้ให้บริการรถรับจ้างไม่ว่าจะเป็น การปรับราคาค่าโดยสารเกินราคาปกติ ปัญหาการปฏิเสธผู้โดยสาร โดยผู้ให้บริการมักให้เหตุผลในการไม่รับผู้โดยสารว่าต้องเต็มเชื้อเพลิง (ก๊าซ) หรือ ไม่รู้เส้นทาง หรือบางรายต้องการรับนักท่องเที่ยวต่างชาติในราคาเหมาจ่าย ปัญหาผู้ประกอบการโรงแรม ร้านค้า ขึ้นราคาห้องพักและราคาสินค้า นอกเหนือจากนั้นยังมีความขัดแย้งระหว่างนโยบายท้องถิ่น การแก้ปัญหาจึงควรมีการสนับสนุนผู้เข้าร่วมอบรมให้มีความรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนเองและของกลุ่ม สามารถวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนและแนวทางในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีการกระจายรายได้ในชุมชนจากการจำหน่ายสินค้าอย่างทั่วถึง

ดังนั้น การสร้างแหล่งรองรับสังคมผู้สูงอายุให้สามารถปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยและสังคมโลกที่พลิกโฉมฉับพลันอย่างทันที่ ผู้วิจัยเห็นว่าควรอาศัยพลังบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) ให้เกิดความร่วมมือ เป็นแหล่งเรียนรู้บริหารจัดการบริหารวัดให้มีลักษณะเสมือนพิพิธภัณฑ์และอุทยานการท่องเที่ยวให้กับ เด็ก เยาวชน และนักท่องเที่ยว รวมถึงผู้สูงอายุ สอดคล้องกับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่นสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้สูงอายุให้ได้ทราบว่าสังคมไม่ได้ทอดทิ้งและในอนาคตเป็นสังคมที่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยวในการรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยวในระยะยาวรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการเก็บข้อมูลโดยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่การศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ “การขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยวรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น” การจัดการท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่นตลอดถึงกระบวนการจัดการการให้บริการด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุ เพื่อขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยว และการพัฒนาวัดพลังบวรให้เป็นศูนย์กลางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเครือข่ายระยะยาว

2. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ดังนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ตัวแทนวัด 10 รูป/คน ตัวแทนผู้นำชุมชน 10 รูป/คน ตัวแทนผู้สูงอายุ 10 รูป/คน ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง 10 รูป/คน ตัวแทนภาคประชาชน 10 รูป/คน และตัวแทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานขอนแก่น 10 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 60 รูป/คน

การจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้แก่ ตัวแทนวัด 3 รูป/คน ตัวแทนผู้นำชุมชน 3 รูป/คน ตัวแทนผู้สูงอายุ 3 รูป/คน ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่

เกี่ยวข้อง 3 รูป/คน ตัวแทนภาคประชาชน 3 รูป/คน และตัวแทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) 3 รูป/คน สำนักงานขอนแก่น 2 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 20 รูป/คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตสถานที่ศึกษาวิจัย คือ พื้นที่วัดเจติยภูมิ (พระธาตุขามแก่น) หมู่บ้าน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

4. สรุปผลการวิจัย

1. การจัดการท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น

การจัดการท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่นมีปัญหาหลายประการที่เกิดขึ้นในเมืองขอนแก่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อถึงฤดูการท่องเที่ยวประจำปี ผู้ให้บริการรถรับจ้าง ปรับค่าโดยสารเกินกว่าราคาปกติ และยังมีบริการรถรับจ้างโดยสาร โดยคนขับแท็กซี่มักให้เหตุผลในการไม่รับผู้โดยสาร คือ ต้องเติมเชื้อเพลิง (ก๊าซ) รวมถึงไม่รู้เส้นทางหรือบางรายต้องการรับนักท่องเที่ยวต่างชาติในราคาเหมาจ่าย ขณะที่ผู้ประกอบการโรงแรม ร้านค้าได้ปรับขึ้นราคาห้องพักและราคาสินค้า นอกเหนือจากนั้นยังมีความขัดแย้งในนโยบายท้องถิ่น ฉะนั้นจึงควรมีการสนับสนุนผู้เข้าร่วมอบรมให้มีความรู้ในบทบาทหน้าที่ของกลุ่ม แสวงหาแนวทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เกิดการกระจายรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการแก่จิตอาสาในชุมชน

การท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่นมีปัญหา ได้แก่ 1) ชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีจำนวนมาก แต่ขาดการควบคุมและส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งยังขาดงบประมาณในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในวัดอย่างต่อเนื่อง และขาดการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง 2) ปัญหาในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากพื้นที่ใช้สอยสาธารณะมีน้อย เกิดปัญหาสถานที่คับแคบ ทำให้ ไม่สามารถขยายพื้นที่ออกไปได้ สถานที่ในการจอดรถมีจำกัด เกิดการแย่งพื้นที่ทำมาหากินของคนในชุมชน ประกอบกับคนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหา 3) ปัญหาด้านภัยธรรมชาติเกิดอุทกภัยเป็นประจำทุกปี ชุมชนเกิดความเดือนร้อนจากทรัพยากรสาธารณะที่ซำรุดทรุดโทรม ปัญหาวัชพืชและสัตว์ทำลายแหล่งท่องเที่ยว หลายชุมชนที่ผู้นำชุมชนปล่อยปะละเลย ไม่ดูแลรักษา วัชพืชที่เกิดขึ้นบนสถานที่ท่องเที่ยวทำให้สถานที่ท่องเที่ยวซำรุด หรือหักพังลงมา อีกทั้งยังขาดผู้เชี่ยวชาญในการซ่อมบำรุง ขาดวัสดุอุปกรณ์และ

เทคโนโลยีที่มีคุณภาพและทันสมัยในการบูรณปฏิสังขรณ์แหล่งท่องเที่ยว 4) ปัญหาเรื่องความสะอาดเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษ เพราะเมื่อมีนักท่องเที่ยวมากก็ย่อมเกิดปัญหาในเรื่องการทิ้งขยะ วัดจะต้องจัดหาที่ทิ้งขยะให้เพียงพอ ความสะอาดของห้องสุขา การดูแลรักษาความสะอาดห้องสุขาต้องดูแลเป็นพิเศษ ยิ่งมีความสะอาดมากก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวพอใจและชักชวนเพื่อน ๆ มาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสุขาของคนพิการและผู้สูงอายุ ห้องสุขาไม่จำเป็นต้องติดเครื่องปรับอากาศเหมือนบางแห่งแต่ต้องสะอาด ไม่มีกลิ่นเหม็น 5) ปัญหาด้านงบประมาณ ขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และต้องอาศัยเวลา บางชุมชนได้เปรียบกว่าชุมชนอื่น ๆ เพราะได้รับงบประมาณสนับสนุนจำนวนมาก สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง บางชุมชนไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐก็ต้องอาศัยคนในชุมชนช่วยกัน ชุมชนจึงพัฒนายาก

การขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยวเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น การบริหารโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามหลัก จิตอาสา เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักคุณธรรมจริยธรรม นำมาบูรณาการเข้ากับหลักจิตอาสาในการประยุกต์ใช้กับการบริหารโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร โดยมีกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ มีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมผ่านสื่อสาธารณะ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และสื่อสารสนเทศ ในลักษณะของผู้ที่มีความเอื้อเพื่อพ่อแม่ เป็นผู้ที่มีน้ำใจต่อชุมชน มีการประสานไปยังหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ร่วมสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้งด้านทฤษฎีและด้านการปฏิบัติ

2. การขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยวรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น

การพัฒนาเครือข่ายระยะยาวพลังบวรของวัดเจติยภูมิ (พระธาตุขามแก่น) หมู่บ้าน ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น การท่องเที่ยวรองรับสังคมสูงอายุในจังหวัดขอนแก่น รวมกลุ่มวิสาหกิจจากการผลิตสินค้าในวัดท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามศักยภาพของผู้สูงอายุ มีการจัดตลาดนัดภูมิปัญญาในสถานศึกษา วัด/ศาสนสถานและชุมชน โดยภาครัฐและภาคประชาสังคม ส่งเสริมเพิ่มช่องทางเศรษฐกิจโดยอาศัยความผูกพันระหว่างพี่น้องเครือญาติ เป็น

การพัฒนาเครือข่ายสังคมสูงอายุ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมร่วมดูแลรับผิดชอบ สร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้สูงอายุกับคนทุกวัยในชุมชน ในการร่วมกันทำกิจกรรมทาง พุทธศาสนา ได้แก่ การอบรมธรรมะ และการเข้าวัดฟังธรรม การแข่งขันกีฬาของผู้สูงอายุ และ การเป็นครูวิทยากรด้านวัฒนธรรมประเพณี ในวัดท่องเที่ยวรองรับสังคมสูงอายุในจังหวัด ขอนแก่น

การพัฒนาเครือข่ายระยะยาวพลังบวรของวัดท่องเที่ยวในการรองรับสังคมสูงอายุ เพื่อให้เกิดประโยชน์ ต่อการปรับตัวเข้าสู่บทบาทผู้สูงอายุ จะต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ อนาคตให้ตนเองนั้นมีคุณภาพ การฝึกฝนที่จะเป็นผู้สูงอายุตามค่านิยมทางวัฒนธรรมจารีต ประเพณี ความผูกพันระหว่างพี่น้องเครือญาติ การกตัญญูกตเวที จะต้องมีขอบเขตจำกัด จึงเกิด ลักษณะวัฒนธรรมสมัยใหม่ ที่ต่างคนต่างช่วยตนเอง หรือ ตัวใครตัวมัน ซึ่งผู้ที่อยู่ในสังคม สมัยใหม่ได้ จะต้องมีความสามารถแบบพหุสูต รอบรู้ทุกเรื่อง และที่สำคัญต้องพึ่งตนเองได้

3. การพัฒนาเครือข่ายระยะยาวพลังบวรของวัดท่องเที่ยวรองรับสังคมผู้สูงอายุ ในจังหวัดขอนแก่น

การพัฒนาเครือข่ายระยะยาวการรับมือกับสังคมสูงวัยอย่างเต็มรูปแบบในระดับ ปฏิบัติการ จนถึงการเตรียมความพร้อมในระดับบุคคลเตรียมความพร้อมเชิงระบบเพื่อรองรับ สังคมสูงวัย โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การส่งเสริมการเรียนรู้ของ ผู้สูงอายุ และประชาชนทุกช่วงวัยมีทัศนคติที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุ สร้างความสัมพันธ์ ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัยในชุมชนได้ร่วมทำกิจกรรมทางพุทธศาสนาของวัดร่วมกับองค์กรทุก เครือข่ายในพื้นที่ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีคุณธรรม พึ่งพาตนเองได้ มีเหตุผล การมีส่วนร่วมและความเสียสละโดยมี ผู้นำชุมชน ผู้แทนภาคประชาชนกลุ่มผู้สูงอายุ ตัวแทนจากหน่วยงานราชการ ที่เกี่ยวข้องนำบ้านวัด/ศาสนสถาน โรงเรียน“บวร”ซึ่งเป็นองค์กรหลักในชุมชนเป็นกลไกในการ พัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการวางแผนงานในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) การจัดทำแผนงาน/โครงการ 2) การจัดการศึกษา 3) สถานที่เผยแพร่ข้อมูล 4) พิพิธภัณฑหรือมุมแสดงนิทรรศการให้ความรู้ 5) ความสะอาด 6) การจัดทำแผนผังวัดและการ จัดเก็บเอกสารสำคัญ ผ่านการให้ความรู้จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงาน ขอนแก่น

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น

การจัดการท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ปัญหาที่พบ ได้แก่ ปัญหา รถติดภายในเมืองขอนแก่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อถึงฤดูการท่องเที่ยวประจำปี ผู้ให้บริการรถรับจ้างได้ปรับราคาค่าโดยสารเกินราคาปกติ และยังมีการปฏิเสธผู้โดยสาร โดยคนขับแท็กซี่มักจะให้เหตุผลในการไม่รับผู้โดยสารเนื่องจากต้องเติมเชื้อเพลิง (ก๊าซ) ไปจนถึงไม่รู้เส้นทางหรือบางรายต้องการรับนักท่องเที่ยว ต่างชาติในราคาเหมาจ่าย รวมถึงผู้ประกอบการโรงแรม ร้านค้า ขึ้นราคาห้องพักรวมถึงราคาสินค้า นอกเหนือจากนั้นยังมีความขัดแย้งระหว่างนโยบายท้องถิ่น การแก้ปัญหาควรมีการสนับสนุนผู้เข้าร่วมอบรมให้มีความรู้ในบทบาทหน้าที่ของกลุ่มสามารถวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนและหาแนวทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เกิดการกระจายรายได้ในชุมชนอย่างทั่วถึง จากการจำหน่ายสินค้าและบริการของจิตอาสา

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์การจัดการการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น พบปัญหาและส่งผลกระทบต่อ ดังนี้ 1) ชุมชนในจังหวัดขอนแก่นมีจำนวนมาก แต่ขาดการควบคุมและส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งยังขาดงบประมาณในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในวัดอย่างต่อเนื่อง และขาดการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) ปัญหาในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากพื้นที่ใช้สอยสาธารณะมีน้อย คนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เกิดปัญหาสถานที่คับแคบ ไม่สามารถขยายพื้นที่ ทำให้จำกัดสถานที่ในการจอดรถ และการแย่งพื้นที่ทำมาหากินของคนในชุมชน 3) ปัญหาด้านภัยธรรมชาติ อุทกภัยซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี ปัญหาแหล่งท่องเที่ยวชำรุดทรุดโทรม ปัญหาวัชพืชและสัตว์ที่ทำลายแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย หลายชุมชนที่ผู้นำชุมชนปล่อยปะละเลย ไม่ดูแลรักษาวัชพืชที่เกิดขึ้นบนสถานที่ท่องเที่ยวทำให้สถานที่ท่องเที่ยวชำรุด หรือหักพังลงมาอีกทั้งยังขาดผู้เชี่ยวชาญ ขาดวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการบูรณปฏิสังขรณ์แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ 4) ปัญหาเรื่องความสะอาด เป็นประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษ เพราะเมื่อนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ก็ย่อมมีปัญหาในเรื่องการทิ้งขยะ วัดจะต้องจัดหาที่ทิ้งขยะให้เพียงพอ ปัญหาความสะอาดของห้องสุขา ซึ่งการดูแลรักษาความสะอาดห้องสุขาต้องดูแลเป็นพิเศษ

ยิ่งสะอาดมากก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวพอใจ และชวนเพื่อน ๆ มาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะห้องสุขาของคนพิการ และผู้สูงอายุจำเป็นอย่างยิ่ง ขณะที่ห้องสุขาไม่จำเป็นต้องติดเครื่องปรับอากาศเหมือนบางแห่ง แต่ต้องสะอาดและไม่มียุงเห็บ 5) ปัญหาด้านงบประมาณ ขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และต้องอาศัยเวลา บางชุมชนได้เปรียบกว่าชุมชนอื่น ๆ เพราะได้รับงบประมาณสนับสนุนจำนวนมาก สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง บางชุมชนไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐก็ต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนด้วยกัน

การขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยวรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น และการบริหารโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวรตามหลัก จิตอาสา เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักคุณธรรมจริยธรรม นำมาบูรณาการเข้ากับหลักจิตอาสาในการประยุกต์ใช้กับการบริหารโครงการชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร โดยมีกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์ที่กำหนดเอาไว้ ดังนั้นเมื่อนำยุทธศาสตร์การดำเนินงานมาบูรณาการร่วมกับหลักจิตอาสา

การสร้างค่านิยมและจิตสำนึกคุณธรรมภายใต้หลักธรรมทางศาสนา การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรักษ์ความเป็นไทย รักชาติ จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยใช้ภาษาไทยอนุรักษ์สืบสานประเพณีวิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการมีความคิดเห็นถูกต้อง รับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่ายสังคมได้อย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมความรู้ให้ครุมีภูมิปัญญา ส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านในการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนที่สนใจ ให้เกิดความรู้สึกรักเป็นเจ้าของในกิจกรรมนั้น ๆ การพัฒนาสมรรถนะการบริหารจัดการการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมแก่บุคลากรและองค์กรเครือข่าย โดยจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม พร้อมศึกษาดูงาน ด้วยการคิด พูด และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเมตตา มองโลกในแง่ดี มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมผ่านสื่อสาธารณะ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ และสื่อสารสนเทศ ในลักษณะของผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นผู้มีน้ำใจต่อชุมชน มีการประสานไปยังหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ให้ร่วมสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้งด้านวิชาการสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ และ วรากร เกรียงไกรศักดิ์ดา (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนา

แนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุ” ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุประกอบด้วย 7 กิจกรรมหลักคือ กิจกรรมพบกันประจำเดือน กิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ กิจกรรมกลุ่มดูแลกันเอง กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพร่างกาย กิจกรรมสวัสดิการผู้สูงอายุ และกิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 ปัจจัยคือ ด้านทุนทรัพยากรบุคคล ด้านเงินทุนในการดำเนินงาน ด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย ด้านระบบการบริหารจัดการของชมรมผู้สูงอายุ ด้านบริบทวัฒนธรรมชุมชน และด้านคุณลักษณะของประชาชนในตำบล การสรุปแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุสามารถอธิบายได้ว่าการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนต้องดำเนินการภายใต้การสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายหนุนเสริมการดำเนินการผ่านการจัดการระบบการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีกลไกการดำเนินงานคือระบบบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุ และการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม โดยมีแกนนำผู้สูงอายุและผู้สูงอายุจิตอาสาในชุมชนเป็นกลไกด้านทรัพยากรบุคคลเป็นสำคัญ

2. การขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยวรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น

การพัฒนาเครือข่ายระยะยาวพลังบวรของวัดเจติยภูมิ (พระธาตุขามแก่น) ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ท่องเที่ยวรองรับสังคมสูงอายุในจังหวัดขอนแก่น รวมกลุ่มวิสาหกิจจากผลิตสินค้าในวัดท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามศักยภาพของผู้สูงอายุ มีการจัดตลาดนัดภูมิปัญญาในสถานศึกษา วัด/ศาสนสถานและชุมชน โดยภาครัฐภาคประชาสังคมส่งเสริมเพิ่มช่องทางเศรษฐกิจโดยอาศัยความผูกพันระหว่างพี่น้องเครือข่าย เป็นการพัฒนาเครือข่ายสังคมสูงอายุ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมร่วมดูแลรับผิดชอบ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัยในชุมชน ได้ร่วมกันทำกิจกรรมทางพุทธศาสนา การอบรมธรรมะ การเข้าวัดฟังธรรม แข่งขันกีฬาของผู้สูงอายุ พัฒนาครูวิทยากรด้านวัฒนธรรมประเพณี วัดท่องเที่ยวรองรับสังคมสูงอายุในจังหวัดขอนแก่น

การพัฒนาเครือข่ายระยะยาวพลังบวรของวัดท่องเที่ยวรองรับสังคมสูงอายุเกิดประโยชน์ การปรับตัวเข้าสู่บทบาทผู้สูงอายุเป็นเรื่องยาก จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่อนาคตให้ตนเองนั้นมีคุณภาพ การฝึกฝนที่จะเป็นผู้สูงอายุ รู้จักค่านิยมทางวัฒนธรรมจารีตประเพณี ความผูกพันระหว่างพี่น้องเครือข่าย ความกตัญญูกตเวทิตะที่ จะต้องมิชอบเขตจำกัด จึงเกิดลักษณะ

วัฒนธรรมสมัยใหม่ ในลักษณะที่ต่างคนต่างช่วยตนเอง หรือ ตัวใครตัวมัน ผู้ที่จะอยู่ในสังคมสมัยใหม่ได้ จะต้องมีความสามารถแบบพหุสูต คือ รอบรู้ทุกเรื่อง และที่สำคัญต้องพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะดา ภักดีอำนาจ และ พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลกาตอง อำเภอยะหา จังหวัดยะลา” ผลการวิจัยพบว่า การจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลกาตอง อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ระดับการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ จากเกณฑ์ทั้ง 6 ด้าน ได้ผ่านเกณฑ์แค่ 1 ด้าน คือ ด้านที่ 5 การสร้างความมั่นคงแก่ผู้สูงอายุ โดยมีการดำเนินการกิจกรรมคือ การเปิดโอกาสในการเรียนรู้สังเคราะห์การจัดงานศพ การรณรงค์การอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ เป็นต้น และไม่ผ่านจำนวน 5 ด้าน คือ ด้านที่ 1 การบริการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ด้านที่ 2 การจัดสวัสดิการรายได้แก่ผู้สูงอายุ ด้านที่ 3 การบริการที่พักแก่ผู้สูงอายุ ด้านที่ 4 การส่งเสริมนันทนาการแก่ผู้สูงอายุ และด้านที่ 6 การบริการและเครือข่ายแก่ผู้สูงอายุ การที่จะทำให้ผ่านเกณฑ์นั้นองค์การบริหารส่วนตำบลกาตองจะต้องดำเนินการกิจกรรมเพิ่มเติม คือ มีการจัดตั้งศูนย์บริการสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุ การบริการตรวจสุขภาพที่บ้าน การจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุยากจนหรือไม่มีบ้าน การส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ การให้มีที่พักอาศัยแก่ผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพ การจัดให้มีที่พักแก่ผู้รับการรักษาในสถานพยาบาล การมีสโมสรผู้สูงอายุเพื่อการนันทนาการ การจัดทัศนศึกษาแก่ผู้สูงอายุ การจัดให้มีศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ การมีศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในเวลากลางวัน การจัดตั้งระบบเฝ้าระวังและดูแลผู้สูงอายุ

3. การพัฒนาเครือข่ายระยะยาวพลังบวรของวัดท่องเที่ยวรองรับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น

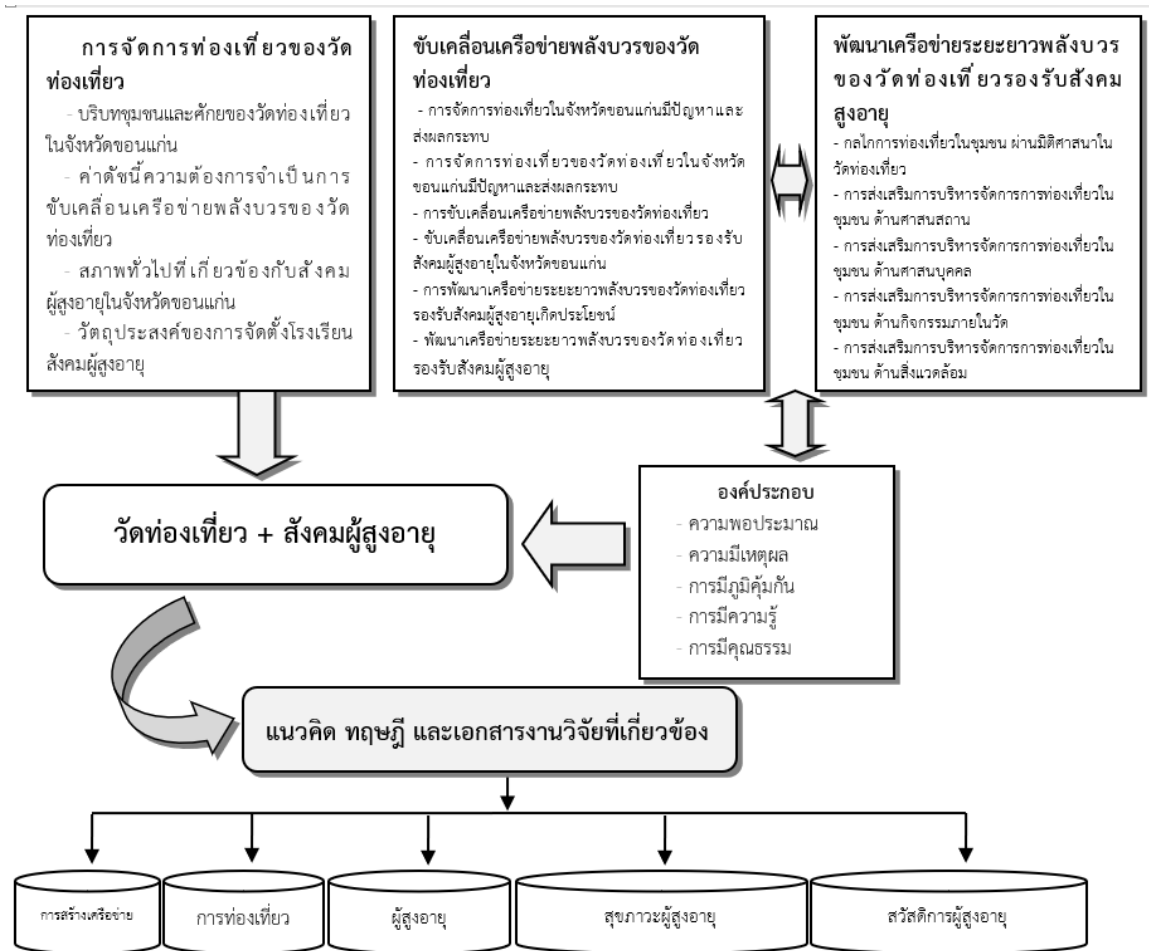
การพัฒนาเครือข่ายระยะยาวการรับมือกับสังคมสูงวัยอย่างเต็มรูปแบบระดับปฏิบัติการ รวมไปถึงจนถึงการเตรียมความพร้อมในระดับบุคคลเตรียมความพร้อมเชิงระบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัย โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมดูแล การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้ประชาชนทุกช่วงวัยมีทัศนคติที่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัยในชุมชนได้ร่วมทำกิจกรรมทางพุทธศาสนาวัดร่วมกับองค์กรทุกเครือข่ายในพื้นที่ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีคุณธรรม พึ่งพาตนเองได้พอมือพอกิน พอใช้ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน จากการมีส่วนร่วมและความเสียสละโดยมี ผู้นำชุมชน แทนภาคประชาชน กลุ่มผู้สูงอายุ ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องนำบ้าน วัด/ศาสนสถาน โรงเรียน“บวร”

ซึ่งเป็นองค์กรหลักในชุมชนเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการวางแผนงานในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) การจัดทำแผนงาน/โครงการ 2) การจัดการศึกษา 3) สถานที่เผยแพร่ข้อมูล 4) พิพิธภัณฑหรือมุมแสดงนิทรรศการให้ความรู้ 5) ความสะอาด 6) การจัดทำแผนผังวัดและการจัดเก็บเอกสารสำคัญ ผ่านการให้ความรู้จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานขอนแก่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุไทยยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น 1) ขาดการบูรณาการและขาดความต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึง การดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ แยกส่วนระหว่างงานด้านสุขภาพกับงานด้านสังคม กระจายความรับผิดชอบตามหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ 2) ขาดการนำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง 3) ความไม่พร้อมของงบประมาณ และการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านผู้สูงอายุโดยตรง และ 4) สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุ ไม่สามารถตอบสนองปัญหาได้อย่างแท้จริงและไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุได้ทั้งหมด แต่ประเด็นที่สำคัญคือ บุตรหลานหรือคนในครอบครัวขาดความตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ สรุปได้ว่า การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุจะต้องมีการ บูรณาการจากหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นผู้มีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติ

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยวรองรับสังคมสูงอายุในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้กำหนดผลการวิเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1. การขับเคลื่อนเครือข่ายพลังบวรของวัดท่องเที่ยวรองรับสังคมสูงอายุ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีบริการสังคมแก่ผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน ทั้งด้านการดูแลสุขภาพ การศึกษา ความมั่นคงทางรายได้ รวมถึงสวัสดิการทางสังคมด้านต่าง ๆ ซึ่งแต่ละด้านเน้นให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง

1.2 องค์กรท้องถิ่นร่วมกับวัด ชุมชน โรงเรียน และสถานีนามัย ร่วมกันกำหนดนโยบายในการดำเนินการจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุ ในการจัดทำแผนพัฒนาในระดับท้องถิ่น และระดับจังหวัดเพราะจากการศึกษาพบว่า การจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุเริ่มจากการดำเนินงานของบุคคลซึ่งคือพระสงฆ์ ไม่ได้เกิดจากนโยบายขององค์กรท้องถิ่น

1.3 มีการนำนโยบายในการดำเนินการจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุ เข้าสู่ภาคปฏิบัติ โดยการจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยมีการกำหนดโครงการ กิจกรรมดำเนินงาน เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนในเชิงปฏิบัติในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุและชุมชนได้อย่างแท้จริง

1.4 การวางแผนการจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และภาคเอกชน

1.5 มีพระราชบัญญัติหรือกฎหมายเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุที่ชัดเจน เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่นที่รับผิดชอบมีแนวปฏิบัติในการดำเนินงานอย่างถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 หน่วยงาน องค์กร และสถาบันที่จะจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุควรทำความเข้าใจกับจุดมุ่งหมายและบริบทของชุมชน รวมถึงความต้องการของผู้สูงอายุ และแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายก่อนดำเนินการ

2.2 ควรมีการกำหนดกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุให้ชัดเจน พร้อมทั้งมีระเบียบเกี่ยวกับการเบิกจ่ายงบประมาณของโรงเรียนผู้สูงอายุให้ชัดเจน

2.3 การดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุควรมีสถานที่จัดการเรียนการสอนที่ชัดเจน หรือมีการให้สถานที่ร่วมกับหน่วยงานที่มีอยู่แล้ว แต่ต้องมีแผนการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างชัดเจน

2.4 ควรมีการประชุมสัมมนาให้ความรู้แก่คณะกรรมการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อให้มีแนวทางการบริหารที่เป็นมาตรฐานและเป็นเอกภาพ

2.5 ควรมีการฝึกอบรมและพัฒนาครูผู้สอนเพื่อให้มีเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการสุขภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุเชิงพุทธ

3.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุวิถีพุทธ

3.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย. (2564). รายงานผลการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ประจำปีงบประมาณ 2564. สืบค้นจาก https://eh.anamai.moph.go.th/th/elderlycluster/download?id=66747&mid=33846&mkey=m_document&lang=th&did=20886
- กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ, และ วรากร เกรียงไกรศักดิ์ดา. (2560). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุ. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 22(1), 81-97.
- ปิยะดา ภัคดีอำนาจ, และ พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์. (2557). แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลกาตอง อำเภอยะหา จังหวัดยะลา. *วารสารวิทยาการจัดการ*, 31(2), 121-122.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2564). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุดารัตน์ สุตสมบุรณ์. (2557). สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 7(1), 73-82.
- อิโคโมสไทย. (2550). *การอนุรักษ์และการพัฒนามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในแนวทางการการข้ามศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.